

TÁRSASÁGI HÍREK – BESZÁMOLÓ

FERENCZI ATTILA

BESZÁMOLÓ AZ ÓKORTUDOMÁNYI TÁRSASÁG 2017–2018. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Az Ókortudományi Társaság mai ünnepi ülésével zárja működésének 60. évét, pedig már az előző ülés időpontjára is kitelt az évforduló, ugyanis 1958. március 27-én tartotta Társaságunk az alakuló ülését. Az Ókortudományi Társaság első elnöke Marót Károly volt, alelnökei Moravcsik Gyula és Trencsényi-Waldapfel Imre, főtítkára Harmatta János. Kevés szakmai társaság tekinthet vissza ilyen hosszú, folyamatos és máig eleven hagyományra. Minden hónap harmadik péntekjén (ha csak a naptár rendkívüli körülményei ezt nem teszik lehetetlenné, mint ahogy ez például az idei évben történt) délután ötkor elkezdődnek a felolvasóülések. Régebben ezek helyszíne a Tudományos Akadémia épülete volt, de már évtizedek óta az Eötvös Loránd Tudományegyetem ad helyet nekik, amit ezúton is meg kívánunk köszönni. Az eltelt hatvan év alatt átalakult az előadások formája, tartalma, nagy részben kicserélődött a hallgatósága, de az érdeklődés és a szakmai elköteleződés változatlan maradt. Az ülések hallgatóságának létszáma nálunk jóval nagyobb szakmáknak is örömeire szolgálhatna.

Ha a 60. akadémiai év társasági tevékenységén végigtekintünk, számos eseményről számolhatunk be. A fővárosi felolvasóestek szokásos 15 előadása mellett vidéki tagozatainkban összesen 35 önálló előadás hangzott el. Idén is messze a legaktívabb a szegedi tagozatunk volt. Itt az önálló előadások mellett két nemzetközi konferenciát is szerveztek, melyek közül a *Sapens ubique civis V.* nemzetközi doktorandus- és posztdoktori konferencián összesen 33 előadás hangzott el, a *Nők az Ókorban és a középkorban* című konferencián pedig 6. Magyar nyelvű konferenciával emlékeztek meg továbbá Theodor Mommsen születésének 200. évfordulójáról, ahol 5 előadást hallgathattak meg az érdeklődők. Piliscsabán három önálló előadás mellett megszervezték a *Symposium Classicum Peregrinum* tavalyi találkozóját neves külföldi előadókkal, amelynek anyaga az *Acta Antiquában* vár megjelenésre. A Miraculum-konferenciát a debreceni ókortörténeti tanszékkel, illetve a debreceni tagozatunkkal közösen szervezték. Itt húsz előadás hangzott el. Debrecenben ezenkívül elhangzott még két önálló előadás is.

Ez összességében 69 olyan előadás, melyre az Ókortudományi Társaság hívta érdeklődő tagjait és az érdeklődő társaságon kívüli közönséget. Ez mindenképpen a szakma kivételes aktivitását jelzi ebben az évben is, és alighanem a maga nemében rekordot jelent.

A budapesti előadások szervezésénél idén is arra törekedtünk, hogy megjelenjenek bennük az ókortudomány különböző területei, részdiszciplínái és különböző műhelyei. Abból a meggyőződésünkből indultunk ki, hogy egymás kutatásainak, tudományos problémáinak, sőt olykor eltérő szakmai módszertanának a megismerése gazdagító hatással van, és tágítja szakmai horizontunkat. Ezt a meggyőződésünket persze gyengítette, hogy olykor a két egymást követő előadás között kicserélődött a hallgatóság egy része. Voltak, akik csak az őket közelebről érintő előadásokat jöttek meghallgatni, majd annak végeztével távoztak.

A péntek esti Múzeum körüli előadásokban megjelentek a szakma hagyományos nagy területei. Hallhattuk Egyiptomról és az ókori Keletről Schreiber Gábort, Endreffy Katát, Dembitz Gabriellát, Csabai Ágnest, Vér Ádámot, római irodalomról Kiss Dánielt, régészetről Vandlik Katalint, Bence Ágnest és Gábor Sámuel, vallástörténetről Kósa Gábort, Lindner Gyulát, filozófiáról Heidl Györgyöt és Lautner Pétert, történelemtől Grüll Tibort. Radnóti Sándor Társaságunk áprilisi ülésén emlékezett meg Szilágyi János György születésének 100. évfordulójáról. Budapesten összesen 5 nő és 10 férfi adott elő ebben az akadémiai évben.

Ezúton szeretnénk ismét megköszönni mindazoknak a munkáját, akik előadást tartottak, illetve részt vettek a felolvasóülések szervezésében. Köszönetképpen hangzott el mindannyiuk neve itt. Az ő munkájuktól és önzetlen lelkesedésüktől működött ebben az évben is a Társaság. A vidéki tagozatok minden előadójának nevét, az elhangzott számokból következően nem tudjuk felolvasni, de a vidéki tagozati elnökök kifejezték már nekik köszönetüket.

Továbbra is fontosnak tartotta társaságunk, hogy lehetőségei szerint támogassa az ókortudományi rendezvényeket. Támogatjuk a Szegeden megrendezendő 13. Magyar Ókortudományi Konferenciát, és szerény támogatásban részesítjük az *Ókor* című folyóirat megjelenését is.

Ebben az akadémiai évben távozott közülünk Szepessy Tibor, Társaságunk alapító tagja, a XX. századi magyar ókortudomány kiemelkedően fontos képviselője, nagy hatású tanár, kitűnő tollú szerző és jelentős ókortudós. Rajta, személyén keresztül ismerték meg későbbi kutatók generációi az antik regény vagy a görög líra kutatásának szépségeit. Halála súlyos veszteség a magyar ókortudománynak és az Ókortudományi Társaságnak is.

Az Ókortudományi Társaság választmánya idén is döntött a szokásos díjainak odaítéléséről, mielőtt azonban ennek eredményét ismertetnénk, fontosnak tartjuk, hogy felhívjuk arra a figyelmet, hogy az előadások számában mutatkozó prosperitás nem tükröződik a nyomtatott formában megjelent publikációk mennyiségében. Az előző évhez hasonlóan idén sem tudtuk kiadni a Lénárd Sándor-díjat, melyet az alapító, Lénárd Sándor özvegye az ókor latin nyelvű irodalmait elemző monográfiák díjazására hozott létre.

Az Ókortudományi Társaság a legfőbb díját, az idei Ábel Jenő-emlékérmét Karsai Györgynek ítélte. (Laudációját Ritoók Zsigmond készítette el.)

Karsai György tudományos pályája négy évtizeddel ezelőtt egy, a Társaságban tartott, s mindjárt vitát kiváltott, Euripidés *Helenéjéről* szóló előadással kezdődött. Munkásságának középpontjában azóta is a görög dráma, közelebbről a tragédia áll. Előbb Euripidés *Hippolytosának* adata részletekbe menő, gondos elemzését, amit az *Orestés* követett, azután azonban sorra következtek a két másik tragikus művei: Sophoklész *Philoctetés*e, az *Antigoné*, Aischylostól a *Prométheus*, a *Perzsák*, legutóbb pedig az *Oidipus*, melynek nemcsak újszerű értelmezését adja készülő könyvében – melyből jelentős részleteket ismerhetünk az *Ókor* lapjairól vagy egy, az antik drámáról szóló gyűjteményes kötetből – , hanem Térey Jánossal a fordítását is elkészítette, miként korábban az *Orestés*nek. Tekintettel arra, hogy ebben az esetben egy hatalmas elődje is van Babits Mihály személyében, a Karsai–Térey-fordítás elemzése különösen érdekes feladat lesz.

Mi jellemzi a Karsai-féle drámaelemzéseket? Legalább három dolgot kell emlétenünk. Az egyik a nyelvi elemzés filológushoz illően gondos volta: Karsai komolyan veszi, hogy mit jelentenek a szavak. A második, hogy a végsőkig menő szigorúsággal vizsgálja, hogy ebből a szigorúan vett jelentésből mi következik a dráma egésze, vagyis nemcsak az illető beszélő, hanem a vele valamilyen viszonyban levő személyek szempontjából. A harmadik a tragikum kérdése. Tudnivaló, hogy a tragikum mibenléte minden kor számára izgató, s megoldása egy-egy korra jellemző volt, nem elválasztható a kor vagy az irányzat értékfelfogásától. Karsai egy értékválságos kor számára mutatja meg, hogy a görög tragédia világában is megjelenik az értékválság, s a tragikum sokszor éppen ebből, kiélezetten fogalmazva, a tragikum lehetőségének elvesztéséből, kérdésessé válásából adódik; a tragikum a fájdalmas kiábrándulás és kiábrándítás tragikuma. Karsai tehát azt keresi és mutatja meg, ami a mai befogadóban visszhangra talál, amiben 2500 év távlatából is a maga világára ismer.

Karsai György azonban nemcsak a filológus szemével mint magyarázandó szövegeket olvassa a tragédiákat, hanem mint színpadra szánt alkotásokat látja is. Számos görög tragédia színpadra állításában vett nemcsak úgynevezett szakértőként, hanem értelmezőként is részt. Ez vezette azután egy sajátos új műfaj, a beavató színház kialakításához-kialakításához. Ez a rendezői próba, a rendezővel és a színészekkel való eszmecsere, a filológiai értelmezés és a közönség előtt való előadás sajátos vegyülete, amivel színpad és nézőtér, dráma és élet ókori egységéhez hasonló egységbe hozza a drámát és a befogadót. Karsai itt a darabot betanító ókori szerző szerepét játssza, másfelől a tanárét, aki a színészt és közönséget együtt tanítja, hogy milyen a darab értelmezésének legalább egyik lehetősége, de egyúttal arra is, hogy mi mindent lehet (kell?) figyelembe venni egy ókori darab értelmezésekor. Mert egy drámát lehet élvezni úgy is, hogy egyszerűen hagyjuk hatni magunkra, de ahhoz, hogy ezt a delejes hatást meg is tudjuk magyarázni, sok mindent tudni kell. Ezt adja a nézőknek, hallgatóknak Karsai, a tanár.

Mert Karsai nem csak a dolgozószobájában vagy a színházi próbákon tanított és tanít. Nem sok magyar ókortudós mondhatja el, hogy annyi külföldi egyetememen volt vendégtanár, min ő: Párizs, Strassburg, Lille, Caen, de itthon is tanára volt a Közép Európai Egyetemnek (CEU), a Pécsi Tudományegyetemnek, a Színház- és Filmtudományi Egye-

temnek és – ahol oktatói pályáját kezdte – az ELTE Bölcsészettudományi Karának, ahol őind nyelvet és irodalmat oktatott, és publikált is ilyen tárgyú dolgozatokat.

Mert bár tudományos munkásságának középpontjában kétségtelenül a görög tragédia áll, tájékozottsága, érdeklődési köre, de még tudományos tevékenysége is ennél jóval szélesebb. Még pályája elején foglalkozott az aranyásó hangyák Hérodotosnál említett kérdésével is, de ami ennél fontosabb: két vékony, de annál tartalmasabb kötetben a két homérosi eposszal is. A munkák egy széles olvasóközönségnek, ha nem éppen a tanuló ifjúságnak szánt sorozatban jelentek meg, de Karsainak ez csak azt jelentette, ami egyébként is mindig célja volt: közérthetőnek lenni. Nem is sokat foglalkozott a Homéros-filológia kedves kérdéseivel: hogyan lettek a homérosi eposzok, vagy hogy mit jelent a nyelv formularitása, hanem a művekre mint költeményekre tekint, egyes alakokat eleméz, de úgy, hogy az egészre is rátekintést ad, úgy, mint egy mai műalkotásra, kapcsolódva ezzel a magyar Homéros-tudomány egy sajnálatosan nem gazdag hagyományához.

Kiváló modernnyelv-tudása, mely képessé tette őt arra, hogy éveken át külföldön tanítson, kapcsolatteremtő képessége lehetővé tette számára, hogy számos ország szakembereivel kerüljön kapcsolatba, és vigye így is mindenfelé a magyar ókortudatás jó hírét.

Az Ókortudományi Társaság Választmánya ezért úgy döntött, hogy a 2018. évben az Ábel Jenő-érmet Karsai Györgynek ítéli oda.

Marót Károly-díjjal tüntette ki a Társaság Németh Attilát.

Németh Attila könyve, az *Epicurus on the Self* 2017-ben jelent meg a Routledge kiadónál. Az én, vagy a szokásos filozófiai zsargonnal a *self* problémája a filozófiai tanítás fontos részeihez vezeti el a szerzőt, az egyén működésmódjával kapcsolatos szöveg helyek tanulmányozása összekapcsolódik a pszichológia, etika és természetesen az észlelés, érzékelés epikureus teóriájával, illetve azzal a kérdéssel, hogyan függnek össze érzelmeink és a megértés, vagy mindezek hogyan vezetnek el a cselekvéshez. Ahogyan David Sedley bírálatában írta, az erősen töredékes, nehezen elemezhető herculeaneumi papiruszon fennmaradt *Peri physeós* 25. könyvének elemzésével már az első fejezetben Németh egészen eredeti és meggyőző megállapításokra jut, melyek részben új utakat is mutatnak a későbbi kutatásnak. A monográfia a szerző Londonban, a Royal Holloway-en megvédett doktori értekezésének jelentősen továbbfejlesztett és hosszú évek munkájával továbbérelt változata. Társaságunk a díj odaítélésével szakmánk nemzetközi jelenlétének fontosságára is fel kívánta hívni a figyelmet.

A legjobb tudományos kritikának járó Révay József-díjat a Társaság Illés Imre Áronnak ítélte oda.

Illés Imre Áron az *Antik Tanulmányok* 2017-es 1. füzetében jelentette meg kritikáját Pókecz Kovács Attila: *A principátus közjoga* (Kr. e. 27 – Kr. u. 284) című munkájáról. Pókecz Kovács Attila monográfiája a két évvel korábbi, *A királyság és a köztársaság közjogi intézményei* című kötet folytatásaként készült el. Illés Imre Áron nem a szerző

szemléletével vagy módszertanával vitatkozik, sőt megállapítja, hogy ezek tekintetében akár hiánypótló bevezetés is lehetne a jogtörténettel ismerkedő olvasóknak. A recenzió a részletek pontatlanságára koncentrálna: ellenőrzi a forráshelyeket, és fellapozza a szakirodalmat, és megtalálja a helyes *locus*okat a hibás hivatkozások helyett.

Társaságunk nagyon fontosnak tartja, hogy a könyvismertetések mellett jelenjenek meg szakmai recenziók is, amelyekben egy-egy szűkebb szakterület képviselői tesznek kritikai elemzést tárgyává a publikációkat. Illés Imre Áron nagyon kritikus hangú bírálatot írt, végig tárgyyszerűen érvelő hangon és meggyőző példaanyaggal. Társaságunk a kritikái attitűdöt és az érvelő pontosságát díjazza a Révai József-díj odaítélésével.

A kiemelkedő teljesítményt nyújtó középiskolai latintanárok munkájának elismerésére alapított Faludi Szilárd-díjat az Ókortudományi Társaság ebben az évben az Eötvös József Gimnázium tanárának, Imre Flórának ítélte.

Imre Flóra, aktív és sikeres irodalmi tevékenysége mellett, immár harmincharmadik éve tanítja a latin nyelvet gimnáziumában, nagy sikerrel és eredményességgel, és mindeközben diákok generációival szeretettette meg a latin nyelvet és a klasszikus ókori kultúrát. Az évek során a különböző országos versenyeken sok kimagasló eredményt értek el tanítványai latin nyelvből. Társaságunk Ábel Jenőről elnevezett latinversenyén diákjai számos alkalommal szereztek meg az első 20 helyezés valamelyikét, továbbá több kiemelt dicséretet és dicséretet érdemeltek ki. Az elmúlt évek OKTV-versenyein számos alkalommal értek el tanítványai előkelő helyezéseket, az első helyet is beleértve. Sikeresen szerepelve az elmúlt évek hazai válogatóversenyein több tanítványa is kijutott az arpinói Cicero-versenyre: közülük ketten előkelő, egy 5. és egy 11. helyezést értek el a Latin diákolimpiának számító versenyen. E díj odaítélésekor Társaságunk Imre Flóra eredményes oktatói és tehetséggondozói tevékenységét díjazva egyben elismerését fejezi ki a budapesti Eötvös József Gimnáziumnak is, hogy oktatási programjában a latin nyelv tanításának méltó helyet és megfelelő körülményeket biztosít.